

Figurer uden grund

Museumsansamlinger og globale klimaforandringer

Hastrup, Frida; Bricchet, Nathalia Sofie

Published in:
Tidsskriftet Antropologi

Publication date:
2011

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Hastrup, F., & Bricchet, N. S. (2011). Figurer uden grund: Museumsansamlinger og globale klimaforandringer. *Tidsskriftet Antropologi*, (64), 119-135.

FIGURER UDEN GRUND

Museumsansamlinger og globale klimaforandringer

NATHALIA BRICHET OG FRIDA HASTRUP

Nålen går ud og ind gennem det kraftige hvide lærredsstof, som iskassen, der rummer de indsamlede genstande, er ved at blive syet ind i. En stift af rød lak bliver smeltet over et stearinlys, og den flydende, røde masse bliver dryppet ned over stoffets syninger, som efterfølgende bliver forseglet med et solformet segl. Forinden har vi løftet kassen op på vægten og noteret, at klimaforandringer i den sydindiske fiskerlandsby Tharangambadi vejer 18,3 kilo.

Personalet på posthuset i den nærmeste by, hvorfra man kan sende ting ud over det indiske subkontinents grænser, virker tilfredse med, at vi har kendt til og endda fulgt den påkrævede procedure for forsegling af forsendelser. De forsikrer os om, at kassen nok skal nå frem til dens første destination, nemlig Nationalmuseets magasiner i Brede. Et par måneder senere dukker den nu lidt mindre hvide, men stadig forseglede og takkeligt påklædte kasse ganske rigtigt op i Danmark. Her bliver den del af et indsamlingsprojekt, udklækket i et samarbejde mellem Nationalmuseet og Københavns Universitet. Samarbejdet er igangsat af antropolog Nathalia Bricchet, ph.d.-stipendiat ved Nationalmuseet, som en mulighed for at lave en type indsamling, der prøver kræfter med globale problemstillinger og dermed diskuterer velkendte geografiske rammer som strukturerende for etnografisk museumsarbejde. Københavns Universitet i skikkelse af forskningsprojektet Waterworlds ved Institut for Antropologi, hvor en gruppe forskere arbejder med naturkatastrofer og klimaforandringer rundt om i verden, er den anden samarbejdspartner.¹ Indsamlingsprojektet indebærer, at forskere tilknyttet Waterworlds under deres feltarbejder på så forskellige steder som Peru, Burkina Faso, Grønland, Ghana, Stillehavet, Indien, Danmark og Mauretanien hver samler genstande, som fortæller noget om vandrelaterede klimaforandringer, som disse kommer til syne lokalt, for ad denne vej at kaste lys over de globale ændringer i verdens klima. På den måde er ideen bag indsamlingen og bag Waterworlds som helhed at vise, at det lokale og det globale må tænkes i uløselig

sammenhæng og som til stede i hinanden. Med afsæt i denne præmis ønsker vi at komplicere tanken om, at verdens geografiske regioner er naturlige udgangspunkter for såvel etnografiske museumsindsamlinger som antropologiske analyser. Vi vil argumentere for, at lokaliteterne ikke er enkle og givne enheder, som blot er forbundne eller kan lægges sammen til en „globalitet“.

I det følgende har vi to nøje sammenhængende ambitioner. Dels vil vi skrive en slags udstilling frem ved at fortælle historier om vandrelaterede klimaforandringer gennem et udvalg af de hjembragte genstande. Dels vil vi afprøve et analytisk greb om disse genstande, der præcist stiller skarpt på, hvordan ting bliver objekter i antropologiske analyser. Vi vil altså på den ene side se på klimaet gennem bestemte håndgribelige genstande og på den anden side se på genstande gennem klimaet. Ved at tage afsæt i den førnævnte iskasse, en lille vandprøve fra indlandsisen, en vanddunk fra Sahel og en heldragt fra politiet brugt under COP15-topmødet i København udforsker vi et overordnet spørgsmål om skabelsen af antropologiske analyseenheder. Vi foreslår, at denne proces må anses som en *figurering* af verden (G.B. Nielsen 2010), hvilket indebærer, at de ting, der kommer i fokus for et givent musealt eller antropologisk blik, har perspektiv, teori og analyse indlejret i sig. De bliver til figurer under en særlig synsvinkel og via forbindelsen til og indlejringen i andre figurer. Præmissen for det følgende er således et forslag om, at der i antropologisk analyse og i etnografiske indsamlinger ikke er nogen ting, som ikke er figurerede, for så vidt som de overhovedet kommer til syne. Hvad enten vi kalder det objekter, genstande eller ting, er vores udgangspunkt, at de alle er at forstå som figurer.

I denne artikels sammenhæng betyder det mere præcist, at de klimaforandringer, der springer op af den forseglede kasse fra Tharangambadi og ud af de øvrige genstande i indsamlingen, er klimaforandringer i et bestemt perspektiv, som på en gang er rundet af lokale forhold og af en interesse i at vise globale vandrelaterede klimaforandringer gennem genstande på et museum i Danmark. For museumsarbejde er dette en vigtig pointe, fordi den understreger, at ingen genstande taler for sig selv – i hvert fald ikke på et allerede givet tungemål. Og vigtigere endnu, det betyder, at genstande i en vis forstand altid må ses som både større og mindre end sig selv, fordi de er indvævet i relationer til andre genstande, som de både består af og bidrager til. De er med andre ord på én gang ting og perspektiv (jf. Holbraad & Pedersen 2009; Strathern 2002, 2004). Det er netop denne dobbelthed, som vi forsøger at kvalificere med ideen om figurering, forstået som en måde at begribe de processer på, hvorigennem figurer kommer til syne som analyseenheder og analyseenheder som figurer.

Dette afsæt giver uanede muligheder for dynamik i både etnografiske museumsindsamlinger og i frembringelsen af antropologisk viden, fordi vi kan gøre produk-

tivt brug af, at genstande aldrig blot er givne, og derfor ikke er bundet af fiktionen om at kunne bjærge et antal dele og siden efter tilstrækkelig indsamling at lægge dem sammen til en naturlig helhed. Opgaven er i vores øjne ikke – den umulige – at summe alle de „lokale klimaforandringer“, indtil man har de „globale klimaforandringer“. De 18,3 kilo fra Tharangambadi er ikke at se som et lille partikulært lod i en langt vægtigere generel historie. Vores udgangspunkt er snarere, at der ingen vandrelaterede klimaforandringer er uden om deres partikulære manifestationer, og at klimaforandringerne, som de fx opleves i Tharangambadi og den globale opvarmning, derfor må anskues som lige partikulære og lige generelle. Opgaven er derfor i stedet at stille skarpt på de figureringer af klimaet og viden om det, som altid allerede rækker ud over sig selv, og dermed ryster skellet mellem lille og stor, del og helhed, partikulær og generel, data og teori, genstand og kontekst og ikke mindst mellem figur og grund.

Enhedsaksiomer: Systemer og enkeltdele

Inden vi når til den del af artiklen, som formidler en art udstilling af en lille håndfuld af de indsamlede genstande, skal vi prøve at få greb om netop figurering som den proces, der får de ovennævnte dikotomier til at vakle, og som beskriver tilsynekomsten af analyseenheder. Dette vil vi gøre ved at se nærmere på, hvad man kan forstå ved den del af den analytiske praksis, man kunne kalde generalisering, og som vi foreslår er en vital del af enhver figurering. Til dette formål har vi valgt at slå et smut forbi botanikken. Via denne videnskab har Anna Tsing på fremragende vis analyseret nogle af de bevægelser, hvormed enkeltstående observationer relaterer til generaliseringer. Særligt den europæiskudviklede botanik har siden middelalderen forsøgt at skabe singulære globale systemer, der gør det muligt at forstå og klassificere den universelle naturs empiriske diversitet (Tsing 2005:91-2). I 1700-tallet lykkedes det Carl von Linné, en af den systematiske botaniks helt store skikkelser, at fremlægge et klassifikationssystem med global rækkevidde. *Systema Naturae*, som hans bog karakteristisk hedder, gør selve systemet til det primære objekt for botanisk viden, mens den mangfoldige flora, som fyldes i systemet, bliver reduceret til data. Når først dette linnéske system er (op)fundet, bliver botanik med én bevægelse gjort til et spørgsmål om ren dataindsamling. Alle data tænkes rettet imod og kan indsættes i et givet system, der med sin universelle ordning står over kaos (jf. Lévi-Strauss 1994:20). Linné påpeger mindst lige så vigtigt, at der selv til de planter, som endnu ikke er opdaget, er en ledig plads i systemet (Tsing 2005:94). Denne idé om, at alle fremtidige data kan anvises en specifik plads i systemet, tydeliggør tanken om, at systemet eksisterer før og dermed er uden for de data, der med tiden fyldes ind i det. I

denne 1700-tals-udformning af et universelt botanisk klassifikationssystem er der altså en opfattelse af en naturlig afstand mellem system og enkeltobservationer. En afstand i rum på den måde, at systemet er eksternt i forhold til de data, der udfylder det. En afstand i tid på den måde, at systemet tænkes at eksistere før dets enkelte dele.

Udviklingen af botanikken kan ifølge Tsing ses som et udtryk for, hvordan analyser også i bredere forstand kan siges at betjene sig af generaliseringer, uanset om de som Linnés sigter mod det universelle eller er lagt mere ydmygt an. Tsing beskriver generalisering som en særlig måde at håndtere forskelle og ligheder på og foreslår, at denne proces består i skabelsen af „enhedsaksiomer“ (Tsing 2005: 89). Som navnet antyder, er enhedsaksiomer det, som forener ellers uens størrelser og får deres forening eller relation til at fremstå som selvindlysende. For at dette kan lykkes, må denne forenelighed eksistere forud for partikulariteterne (ibid.). Som Tsing skriver, må man for at kunne forene æbler og pærer først have den generelle kategori frugt. Forskellen mellem æbler og pærer træder i baggrunden for i stedet at lade den relation af lighed træde frem, som forener disse arter i generaliseringen frugt. Ved at eksistere forud for de enkelte dele gør enhedsaksiomet det overhovedet muligt for os at indsamle og ordne forskellige partikulariteter i generaliseringer. Desuden kræver generaliseringer, at man kan gøre inkompatible enkeltdele kompatible. Selv det mindste sammentræf imellem ellers uforenelige forhold ophøjes til en forening. Den førnævnte lighedsrelation mellem æbler og pærer skaber generaliseringen frugt. Denne generalisering kræver altså et fokus på dette lille moment af forenelighed midt i uforeneligheden, fordi dette legitimerer de generaliseringer, det afføder. Som man kan se, laver de to bevægelser en cirkel. På den ene side eksisterer generaliseringerne før de partikulære tilfælde, men på den anden side skaber de partikulære tilfælde legitimitet til generaliseringerne. Som et klassisk cirkelargument har de to bevægelser brug for hinanden, samtidig med at de dækker over hinanden (Tsing 2005:90).

For ikke at naturalisere de enheder og systemer, som generaliseringerne opstiller, og dermed lade cirkelargumentet bekræfte sig selv, er det nødvendigt at stille skarpt på, at enhedsaksiomerne (og dermed også partikulariteterne og generaliseringerne) netop er en frembringelse. Det er en figurering og ikke en naturlig kontekst om lige så naturlige enkeltdele. Det naturens system, som Linné fandt, er med andre ord en særlig figur. Ideen om, at naturen kan aftvinges en selvindlysende og given systematisk sammenhæng, var selvfølgelig ikke et problem på Linnés tid, hvor kortlægning og klassifikation blev opfattet som objektive bestræbelser (jf. K. Hastrup 1999:41ff.). Selv om videnskaberne i dag har et andet og mere tvetydigt syn på objektivitet, er der grund til alligevel at besinde sig på, at vi også i antropologien betjener os af generaliseringer som en del af det analyti-

ske arbejde, og at der heri er en måde at håndtere forskelle og ligheder på. Vores pointe er her, at generaliseringer kun er problematiske, for så vidt som de bygger på en idé om, at systemet eller den generelle kategori eksisterer forud for og er „større“ eller mere abstrakt end delene. Hvis vi derimod anerkender, at enhedsaksiomer netop er kreative sammentænkninger, hvor enkelttilfælde og system betinger og medproducerer hinanden og dermed både er samtidige og lige store, er vejen banet for en produktiv udnyttelse af forskelle og ligheder. Enhedsaksiomet bliver på den måde i sig selv en figurering og ikke en naturlig kontekst om enkeltdele uden naturligvis at blive mindre virkelig af den grund – virkeligheden må blot anerkendes som emergent i konkrete sociale processer snarere end som baggrund for dem (jf. Verran 2001:35-7).

Det vigtigste i denne artikels sammenhæng er, at der i denne vekselvirkning mellem det ens og det uens findes en måde at gå til både museumsarbejde og antropologi om klimaforandringer på, en tilgang, der netop ikke bygger på, at der findes et på forhånd givet system, hvori enkeltdele blot skal indsættes, indtil pladen er fuld. For at vise dette kan vi bevæge os lidt tættere på de genstande, som waterworldsindsamlingen er udgjort af. Som det vil fremgå mere detaljeret nedenfor, afprøver vi en „intraobjektiv“ tilgang (Holbraad & Pedersen 2009) og foreslår, at det giver mening at sammenholde en vandprøve fra den grønlandske indlandsis med en iskasse fra Sydindien, ligesom vi argumenterer for, at en vanddunk fra Burkina Faso kaster lys over en politidragt fra København. For at kunne foretage disse sammenstillinger er vi nødt til at opstille enhedsaksiomer, der kan dirigere vores generaliseringer. Det tydeligste af disse er det aksiom, som indsamlingen deler med Waterworlds som helhed, nemlig vandrelaterede klimaforandringer. Vand i forkerte mængder, med forkert temperatur eller på de gale steder er opstillet som den enhed, der får de enkelte forskningsprojekter og de tilhørende indsamlinger af genstande til at forenes, hvorved en konstruktiv brug af forskelle og ligheder bliver mulig. Vandprøven fra indlandsisen og kassen fra Indien sammenholder vi desuden via en idé om, at disse genstande markerer en rejse i tid, og tilsvarende foreslår vi, at dunken og dragten materialiserer en bevægelse i rum. Tid og rum kommer således i spil som yderligere enhedsaksiomer.

Pointen er, at disse figureringer af enhed mellem forskellige genstande fra forskellige domæner, altså det, generaliseringerne består af, kræver analytisk arbejde og er båret af et særligt perspektiv. To aspekter ved denne form for generalisering som figurering er afgørende i forhold til museumsindsamlinger som den, vi er i gang med. For det første er det vigtigt, at vi gør os klart, at figureringerne er udvalgt af andre mulige figureringer. Vi kunne have sammenlignet Arktis og Indien eller Burkina Faso og Danmark via noget andet end netop ting, der beret-

ter om vandrelaterede klimaforandringer. Systemet eller enhedsaksiomet er så langt fra givet som en skabelon, der blot skal fyldes op med data. For det andet må vi anerkende, at generaliseringerne, som de indsamlede genstande tilbyder, er omskiftelige og endeløst komplekse i en fraktal forstand. De ting, som fortæller om vand og forandringer i Arktis og Indien, kan, som det vil fremgå nedenfor, yderligere generaliseres via deres komplekse materialisering af tid, og så fremdeles. Graden af kompleksitet er med andre ord den samme for alle detaljeringsgrader (Strathern 2004). Analyseenhederne skal på denne vis hele tiden skabes som bestemte ting, data og teori kollapser ind i hinanden.

Indsamling er i dette lys en generaliseringsproces, og det vigtige er, at vi sætter netop det kreative element af figurering, der overhovedet bestemmer genstandenes udsagnskraft, helt i forgrunden. Hvad det er for historier, en genstand kan fortælle, er helt enkelt betinget af, hvilket spørgsmål vi stiller til den, og hvordan den tænkes at komme til syne som genstand. Det betyder som sagt, at ingen genstande taler for sig selv, ligesom ingen generalisering taler uden genstand. Det betyder derimod ikke, at alle generaliseringer ville være lige interessante eller oplagte. Hvis vi igen vender os mod vandprøven og iskassen, fokuserer vi her i artiklen og i indsamlingen på et moment, der forener disse to ting, nemlig på deres materialisering af vandrelaterede klimaforandringer. Højst sandsynligt er denne forening ny, og den fremtræder kun som oplagt, fordi vi skærer andre mindre interessante forskelle og ligheder ud af billedet og lader det tilbage, der muliggør vores fokus på netop klimaspørgsmålet. Havde vores enhedsaksiom været at analysere plastic, kunne vi have forbundet de to genstande ved at fokusere på den lighed i materiale, der fx fortæller noget om plastics kvalitet som vandtæt.

Spørgsmålet er nu, hvordan alle disse bemærkninger om botanik i 1700-tallet og om generaliseringer og enhedsaksiomer i bredere forstand kan belyse udfordringer for dagens museumsindsamlinger og for måder at lade genstande materialisere klimaforandringer på. Opererer museumsindsamlinger ligeledes med et system, der er eksternt i tid og rum i forhold til de genstande, det fyldes op af? Ved at parafrasere Linné kunne man spørge, om et eksternt og givent system også i dag bliver anset for Ariadnes røde tråd for museumsindsamlinger, uden hvilke der ville være kaos? (jf. Tsing 2005:93). Hallerne på Nationalmuseet ser ud til at svare bekræftende på dette spørgsmål. I museets hele indretning forekommer netop tid som kronologi og rum som oprindelse at være de strukturerende og eksternaliserede faktorer i udstillingerne om Danmark og i de etnografiske udstillinger. Tid og rum bliver de allerede eksisterende, objektiverede systemer, inden for hvilke de enkelte genstande kan ordnes, efterhånden som de samles ind eller udstilles. Dette fører til tableauer, der kan siges implicit at kortslutte en sådan

entydig fremstilling af tid og rum, såsom at et 11.000 år gammelt udstillet kranium betegnes som „den første dansker“, længe inden Danmark var opfundet, og at tidsangivelser ikke optræder som relevante i de etnografiske udstillinger, hvorved disse indirekte kommer til at bekræfte Johannes Fabians (1983) idé om, at „de etnografiske andre“ lever uden for tiden, i en slags urtid, hvor kun deres stedlige hjemegn er relevant.

En sådan brug af tid og rum som strukturerende i sig selv mener vi er problematisk, lige præcis fordi den kommer til at camouflere, at der er tale om opstillede enhedsaksiomer og ikke naturligt givne og eksterne målestokke. Med år nul og andre distinkte punkter fremstår tid som en linje, der så at sige lægger sig uden på historien, og på hvilken perioder eller begivenheder kan plottes ind. Rum bliver formidlet som en globus, som en verden set udefra, hvor forskellige farver viser de enkelte regioner og landes udstrækning og samtidig illustrerer, at disse ikke kan overlape.

Lad os opholde os lidt ved de etnografiske udstillinger, der skal synliggøre verdens materielle og dermed sociale mangfoldighed. Man kunne sige, at systemet her allerede er givet som en globus, der gradvist kan fyldes ud via omhyggelig indsamling. Udstillingerne bygger således på en rumlig forståelse af verden som en flade, hvor genstandene i samlingerne ikke kan høre hjemme mere end ét sted, som de så tænkes at repræsentere materielt ud fra en idé om en direkte overensstemmelse mellem ting, sted og folk. Faren ved en sådan tilgang er ikke kun, at vi dermed nemt kommer til at overse enkelte steder, hvor ingen indsamler har været. I Linnés system var der som nævnt også ledig plads til de arter, der endnu ikke var kortlagt. Risikoen ved selve tilgangen består i vores øjne i en potentiel reduktion af etnografika til simple repræsentationer af deres oprindelsessted, altså at de kun kan hidrøre fra ét sted, som de dog til gengæld repræsenterer direkte. I vores øjne er der noget analytisk tragisk over et sådant perspektiv og i bredere forstand et sådant (1:1-)begreb om antropologisk vidensproduktion (jf. Handler & Gable 1997). En sådan tilgang, der aspirerer mod at dække hele kloden ved hjælp af regionale brikker, der lægges ved siden af hinanden uden nogensinde at overlape, undergraver for os at se sig selv, i og med at en sådan total kortlægning er umulig. *Mangel* bliver derfor en gennemgående tematik, deraf det tragiske. Der vil altid være regioner, egne, byer og folk, der ikke er repræsenteret, og de, der er repræsenteret, er det ikke i samme detaljerigdom. Tanken om etnografika og antropologisk viden som direkte repræsentative for dette eller hint (og kun for det) har således i vores øjne en uopnåelighed indbygget i sig. Tilgangen umuliggør sig selv. Så længe enkeltdele anskues som naturlige og perspektivløse data, der blot skal hældes i en fast form, der eksisterer andetsteds og lige så naturligt, og som med tiden bliver fyldt, vil selv den

mest omhyggelige indsamling lide skibbrud. Indsamlingen vil altid være ukomplet, og selv den mest ihærdige indsamler må påregne kritik for ikke lige at have fået dette eller hint med sig hjem.

Dette ikke for at sige, at denne analytiske tragik nødvendigvis bør føre til afskaffelse af regionale museumsopstillinger – på trods af den indbyggede uopnåelighed har en regionalt baseret strukturering af etnografika den åbenlyse fordel, at den giver en form for overblik over verden og tilbyder et umiddelbart genkendeligt atlas over den materielle mangfoldighed. Vi er altså ikke ude på at afskaffe regionalitet som en faktor på etnografiske museer. En sådan strukturering af genstande er kun problematisk, for så vidt som den naturaliseres som et givet og udtømmende system i lighed med det, som Linné i sin tid fandt for botanikken. Pointen er her, at vi kan lindre den analytiske tragik ved at anerkende regional oprindelse som et frembragt enhedsaksiom båret af et særligt perspektiv snarere end en given ekstern struktur, som man altid kun delvist kan udfylde.

For konkret musealt og antropologisk arbejde betyder dette, at målestok eller system som enkelttilfælde må figureres bevidst som et bestemt enhedsaksiom, og at analysens elementer i udgangspunktet må være bevægelige og fremtræde simultant med de spørgsmål, de skal kaste lys over. Ved på den måde at tage figurerne alvorligt netop som figurer, der bringer vekselvirkningen mellem forskelle og ligheder, data og system, observation og teori, lille og stor i spil, ligger vejen åben for at bruge etnografiske museumsgenstande produktivt og dynamisk i stedet for at lade dem påpege en mangel indbygget i indsamlingen, fordi de holdes op mod en ekstern målestok eller baggrund, der uundgåeligt får dem til at fremstå ufuldkomne. I dette lys er de genstande, der i waterworldsindsamlingen materialiserer vandrelaterede klimaforandringer, ikke tænkt som dele af en repræsentativ indsamling, men som en figureret ansamling båret af et særligt perspektiv, der på den led er indlejret i selve genstandene. Skiftet fra indsamling til ansamling skal netop betegne perspektivets uundgåelige mellemkomst i det (museums)antropologiske arbejde, hvor objekter løbende og aktivt figureres i midlertidige sammenbragte konstellationer (jf. Macdonald 2009). I det følgende skal vi opholde os ved fire af de indsamlede genstande og vise nogle af de mulige greb, vi foretager, for at få tingene i tale som en ansamling, der udstiller klimaet.

Rejser i tid: Fastfrysning og optøning

På et kontor på Københavns Universitet findes et lille stykke af indlandsisen. Ganske vist i optøet form og forsegleet i et lille reagensglas. I glasset, der er nummereret, som er det ét ud af en lang sekvens, svømmer små partikler rundt, synlige for

det blotte øje. Vandet i glasset er omkring to tusinde år gammelt og er hjembragt til København som en gave fra et feltarbejde ved et af dansk naturvidenskabs største igangværende forskningsprojekter, nemlig iskerneboringerne, der finder sted fra en svært tilgængelig lejr midt på den grønlandske indlandsis. Projektet ledes af forskere fra Niels Bohr Institutet i København og har til formål at bore iskerner af flere kilometers længde op af iskappen, for at de efterfølgende kan analyseres af og distribueres blandt forskere i et stort internationalt forskerteam, der på baggrund af isens sammensætning på forskellige boringsdybder kan udlede klimatiske forhold gennem flere hundrede tusinde år, blandt andet fra en periode, hvor klodens gennemsnitstemperatur var flere grader varmere, end den er i dag. Ved i bogstavelig forstand at bore sig ned igennem historien kan forskerne aflure naturen informationer om klimaet, der kan gøre os klogere på, hvordan det potentielt kan udvikle sig i fremtiden i lyset af de igangværende klimaforandringer.

Isen har på denne måde konserveret momenter fra en svunden tid, som atter kan komme til syne og fortælle os om det fremtidige klima, når først forskerne har gransket, nedbrudt, skiveskåret og optøet historien. En særlig kvalitet ved vand, nemlig at det fryser, får altså iskernen til at kunne fungere som en tidslinje med distinkte fastfrosne punkter, som fortæller os om klimaforandringer. Disse punkter kan dog ikke tænkes, uden at de holdes op imod den linje i klimahistorien, som hele iskernen materialiserer. Hvert et udsnit af iskernen udgør et specifikt segment af historien, ligesom historiens gang er til stede i enhver skive af is. Hvis vi atter vender os imod glasset med vandprøven på kontoret i København, kan man altså sige, at prøven på én gang både er et punkt og et forløb, på en gang frossen og flydende. Et punkt, fordi vandet i glasset isoleret set kan dateres til at være omkring to tusinde år gammelt, et forløb, fordi et sådant udsagn ikke giver mening uden en idé om tid som fortløbende og om en opfattelse af forekomsten af partikler som relativ i forhold til tidsalder. Det afgørende er, at målestokken (her tidslinjen) ikke er ekstern i forhold til genstanden, men i sig selv er et perspektiv – hvilket kun understreges af den yderligere oplysning, som ledsagede gaven, da den blev overdraget, nemlig at vandet i det lille glas stammer fra Jesu tid. Konteksten eller baggrunden er ikke givet, men i sig selv en figur.

Forholdet mellem del og helhed, udsnit og kontekst fremstår komplekst, og det er ikke tilstrækkeligt at sige, at den lange klimahistorie omslutter den korte. De to figurer rummer hinanden, fordi den ene kommer til syne gennem den anden. Udsnittet figurerer helheden, og helheden figurerer udsnittet. Det vigtige er, at de to ting, altså vandprøven og indlandsisen, er lige konkrete og i denne forstand lige „store“. Det er netop muligheden for bevægelse mellem at forstå vandprøven som et udsnit af et større hele og som en helhed af mindre dele, der gør den til et interessant objekt at se de vandrelaterede klimaforandringer igennem.

Jubilæer skal markeres. Dette har tilsyneladende været holdningen i den sydindiske delstat Tamil Nadus fiskeridepartement. I mere end hundrede år har kontoret reguleret og udviklet fiskeriet, som brødføder de mange samfund langs hele statens kystlinje mod Den Bengalske Bugt. Denne mærkedag fremgår af et logo på endnu en genstand fra den igangværende indsamling til Nationalmuseet. En falmet orange iskasse af plastic med påskriften „Tamil Nadu Fisheries Department. One Hundred Years 1907-2007“ er havnet i Tharangambadi. Præget ind i kassen er foruden fiskerikontorets emblem også ordene „Tsunami Rehabilitation Programme“, hvilket afslører, at kassen har fundet vej til landsbyen som en del af det kolossalt omfattende hjælpearbejde, som organisationer, myndigheder og andre aktører iværksatte, efter at flodbølgekatastrofen i december 2004 ramte en mængde kystsamfund langs det Indiske Ocean (jf. F. Hastrup 2011). Kassen er udformet med dobbelte sider, bund og låg, og i denne termoeffekt består præcis dens formål, nemlig forsvarligt at opbevare is og efter fangsten også fisk om bord på fiskerbådene, mens de er til havs og på ruten mod videre salg.

Ligesom vandprøven fra den grønlandske indlandsis tilbyder iskassen fra Tharangambadi også en tidsrejse. Flere destinationer er mulige. I en synsvinkel kan kassen materialisere en tilbagespoling til det øjeblik, hvor fisken blev hevet op af bølgerne, hvorved dette moment fryses i tid. Fryseboksen kan også vise en historie, hvor fiskeriet som erhverv er blevet udviklet over hundrede år mod at blive en voksende forretning, hvorfor forsvarlig opbevaring, transport og kvalitet er blevet stadig vigtigere. I en helt tredje optik tager frysekassen os tilbage til tsunamien i december 2004, der som en helt ekstraordinær begivenhed er sivet ind i landsbyens hele tekstur og af de overlevende bliver koblet sammen med en mængde andre udfordringer, blandt andet de oplevede ændringer i regnfald og i havets opførsel. Adspurgt om begyndelsestidspunktet for oplevelsen af ændringer i klimaet svarer fiskerne som oftest, at forandringerne satte ind, da tsunamien ramte. Dagen for katastrofen er på den led blevet en mærkedag på flere måder: helt umiddelbart selvfølgelig, fordi den var en menneskelig tragedie for de berørte, men altså også, fordi den kommer til at markere begyndelsen på en udvikling i klimaet. Ligesom det var tilfældet med vandprøven fra indlandsisen er der i forbindelse med frysekassen også forskellige kvaliteter ved vand i spil. Et overskud af regn og en altødelæggende flodbølge bliver via frostkassen forbundet med isklumper og fiskefarvande.

Som vandprøven fra Grønland rummer punkt og forløb, er også iskassen på en gang at forstå som udtryk for enkeltstående begivenheder og historiske udviklinger. Ved at materialisere en mærkedag som hundredårsjubilæet for Tamil Nadus fiskerimyndighed, tsunamien pludselig opdukken og muligheden for hurtigt at fryse fangsten kan vi bevæge os imellem at forstå iskassen som varighed og begivenhed, og begge tilbyder et perspektiv på klimaforandringerne.

Klimaforandringerne materialiserer sig i de ovenstående ting altså ved, at de figurerer klimaets tid som både punkter og forløb og klimaet som en faktor, der er vævet ind i alle mulige andre faktorer, der ikke lader sig isolere i enkle sekvenser af årsager og virkninger. Dette er i hvert fald en skæring. Andre generaliseringer havde uden tvivl været mulige, og det afgørende er netop, at vi gør os klart, at vi analytisk aldrig når gennem isen og ned til grundfjeldet, om så vi borer aldrig så effektivt. Men dette er i vores øjne lige præcis grunden til at blive ved med at bore. Figurering er netop en uafsluttelig (dynamisk, men ikke tragisk) proces, og de figurer vi skærer ud, er som mærkedagene netop at forstå som midlertidige frysninger i en bevægelig verden.

Rejser i rum: Udspring og kanalisering

I Sahels tørre og solsvedne landskab i det nordlige Burkina Faso ligger den lille landsby Biidi 2. Byen og regionen har været ramt af periodevis tørker i århundreder, og bæredygtige måder at relatere til naturen er afgørende for at opretholde livet i varmen, både historisk og i lyset af det seneste tiårs større erfarede variation i regn, vind og temperaturer (se J.Ø. Nielsen 2009; Reenberg 2009). Vand er som alle andre steder en nødvendighed for overlevelse i Biidi 2, og det dyrebare gode skal doseres, samles op, transporteres og finde den bedst mulige udnyttelse. Med enkelte burkinske dråber på bunden er en drikkedunk fra landsbyen nu havnet i Nationalmuseets magasiner. Vanddunken er lavet af formstøbt mælkehvidt plastic og har et håndtag og et rødt skruelåg. I Danmark kender vi sådanne dunke fra tankstationer, hvor de blandt andet bruges til frost- eller sprinklervæske til biler. Med blå snor og grove sting har dunkens tidligere ejer syet et tætsiddende brunligt klæde rundt om flasken. Det groft vævede brune klæde er klippet ud af en større sæk, som måske har været brugt til at transportere trækul til den træfattige region. Sækkestoffet er beregnet til at holde vandet i dunken køligt for en rum tid, en højt skattet egenskab i det varme og tørre Sahel. Fastsyet i dunkens hank er en skulderrem af snor, så den let kan fragtes over større afstande uden at optage ejerens hænder. Fra floder eller dybe brønde kan dunken fyldes med en håndterlig mængde af det eftertragtede gode, sækkestoffet udenom kan vædes, så det kan fungere som en termodrægt, og låget kan inddæmme det flygtige element.

Hvis vi ser nærmere på vanddunkens egenskaber, retter flere af disse sig mod bestemte kvaliteter ved vand som stof. Dets evne til at lade sig opvarme af solen imødegås ved det grove sækkestof, og dets flydende kemiske sammensætning, som er så vital en del af menneskers daglige velvære, er det, der overhovedet er grunden til, at dunken og skruelåget er nødvendige for menneskelig færden i Sahel. Det vigtige i denne sammenhæng er, at det i vores øjne ikke er en større

historie at sige noget om vand som en potentiel global mangelvare i en tid med klimaforandringer end at sige noget om dets vitale betydning for den menneskelige organisme. Disse to sæt af betydninger er til stede i hinanden. Ovenfor så vi, hvordan vandprøven fra den grønlandske indlandsis og den sydindiske iskasse dels fortalte os om erfaringer med klimaforandringerne i glaciologien og i landsbyen Tharangambadi, dels tilbød en bevægelse i fokus mellem enkeltstående punkter i historien og længere tidslige forløb. Genstandene gav mulighed for en rejse i tid på en måde, der viser den gensidige konstituering af punkter og forløb. Disse er, foreslog vi, indlejrede i hinanden, og målestokken er ikke ekstern (jf. Bricchet 2011).

En rejse i rum byder sig tilsvarende til i form af den burkinske vanddunk. Brøndens boring kan via dunken og dens særlige udformning dirigeres let dinglende rundt ad de støvede stier og dermed ad de rette kanaler. Vandet i dunken er dermed både at forstå som udspring og som „vandløb“. I en håndterlig mængde kan kilden så at sige strækkes ud til andre steder end dens præcise ophav. En stadig omhældning pågår, indtil dunken havner i Nationalmuseets magasiner med en bundskjuler af vand fra Biidi 2. Her „omhældes“ dunken igen, idet den via endnu en skæring bliver til som én blandt andre genstande i waterworldsindsamlingen, der materialiserer vandrelaterede klimaforandringer.

På politiets lager i udkanten af København findes en skov af stativer med lyseblå skjorter, mørkeblå kedeldragter, bure med læssevis af sorte brynjer, kasser med bæltter, gasmasker, knipler, benskiner og hjelme. Ud af dette arsenal er en betjents komplette heldragt, brugt under klimatopmødet COP15 i København i december 2009, doneret til Nationalmuseet. Under topmødet var hele byen på den anden ende. Politikere, græsrodder, journalister, demonstranter og nysgerrige var kommet til byen fra nær og fjern (se Christensen 2011; Hastrup & Rubow 2011). Desuden var tusinder af politifolk, flere end nogensinde før, kaldt til København for at sikre ro og orden under det største topmøde på dansk grund i landets historie. Verdens klima var (angiveligt) i centrum under mødet, og en ekstraordinær indsats fra ordensmagten blev anset for nødvendig.

Politidragten i Nationalmuseets magasiner materialiserer i dette lys forskellige og modsatrettede bestræbelser på at skride ind over for de globale klimaforandringer. Atter har en ting noget at sige os om klimaet, som det i et par hektiske uger blev debatteret i Københavns frysende kolde december. Som påklædning for en offentlig national instans er heldragten del af en organisation, der faciliterer den københavnske trafik, beskytter internationale politikere og sørger for ro og orden blandt alle de fremmødte demonstranter, journalister og nysgerrige. Heldragten er en af nationalstatens ingredienser i, hvordan man internationalt samlet bør forholde sig til vandrelaterede klimaforandringer. Den er et udtryk

for en tro på, at problemerne ved disse forandringer kan forsøges løst politisk via store internationale topmøder, men rummer samtidig det modsatte, nemlig en skuffelse og protest over, at ikke nok bliver gjort, hvorfor konfrontation mellem parter er forventelig. Dermed er dragten udtryk for en politisk kvalitet ved vand. Den udtrykker en selvmodsigende idé om, at vi som menneskehed på den ene side mener os i stand til at gøre noget ved klimaforandringer og på den anden side er magtesløse over for langt stærkere kræfter, det være sig politikeres eller naturens. Politidragten bliver dermed en ting, der flytter klimapolitik rundt i såvel de københavnske gader som i det globale politiske landskab. De vandrelaterede klimaforandringer kommer gennem dragten omvendt til syne som et problem, der sprænger stedlige rammer. København bliver til som et og mange steder på en gang ved at være præcis der, hvor alle nationer officielt står sammen i en fælles indsats mod ødelæggende klimaforandringer. I én optik er der i dragtens oprettholdelse af lov og orden en tro på, at klimaforandringerne kan inddæmnes. I en anden optik materialiserer dragten konfrontation og afstand mellem parter, en afstand, der muligvis vil komme til udtryk i voldelige sammenstød.

Hvis vi atter vender os imod den burkinske vanddunk og så at sige ser på politidragten gennem dunkens plastic, kan også dragten fortælle en historie om de vandrelaterede klimaforandringers flydende karakter. Selv om det kampklædte politi hverken skulle dirigere stigende eller faldende vandmængder rundt i byen, endside hindre opvarmning af vand, var det betjentenes opgave, som det var dunkens, at dirigere strømme og forløb rundt i byen. Menneskestrømme skulle forsvarligt inddæmnes, så ingen demonstrationer eller folkehaver skulle gå over deres bredder og fosse ind, hvor de intet havde at gøre. Og til dette var heldragterne særdeles velegnede. Med deres mørkeblå farve, påskrevet „Politi“ og med synlige koder, der rummede oplysninger om blandt andet individ, deling og funktion, var det en uniform, der var tydelig i det københavnske landskab, og som de indviede politifolk let kunne afkode. Som et koordinatsystem var København under topmødet opdelt i puljer, delinger og funktioner, og denne systematik i kontrollen med menneskestrømmene afspejlede sig også i koderne på kampdragternes rygge. Brynjer, benskiner og hjelme var med deres glatte plastiske overflade omhyggeligt designet til at fungere som værn, der kunne afbøje pres fra folkemængderne. Således påklædt virkede en flok politifolk som en bred uigennemtrængelig dæmning, der kunne stoppe bevægelse eller kanalisere den i de rette retninger. Selv om der ikke er nogen molekylær kontakt mellem politidragten og vand, var det blandt andet via ordensmagtens mundering, at vandrelaterede klimaforandringer blev til som ting såvel under COP15 i København som i regi af waterworldsindsamlingen.

Som den burkinske vanddunk på én gang materialiserede bevægelsen mellem et udspring af en given kilde og dens rumlige spredning, altså på en gang punkt

og udbredelse, kan vi gennem politidragten tilsvarende vise klimaforandringernes lokalisering og deres grænseløshed. Maldiverne, Kiribati, Arktis og alle de andre punkter på kloden, der for nu er i direkte nærkontakt med ødelæggende klimaforandringer, er via dragten til stede i Københavns gader, hvor endnu et forsøg på at kontrollere (vand) masserne udspillede sig under topmødet. Stederne bliver til figurer gennem hinanden og er i denne forstand lige tæt på klimaforandringerne. Vores pointe er her, at de klimaforandringer, som politiet og med dem politikerne og demonstranter håndterede under COP15, ikke er mere abstrakte end de forandringer, som de delegerede fra synkende østater havde med sig, eller den vandhåndtering, som vanddunken fra Biidi 2 muliggør. Politidragten er dermed ikke et symbol på klimaforandringer, men en konkretisering af dem i en bestemt sammenhæng. Problemerne og deres forsøgsvisе løsning gennem en særlig kanalisering er i de indsamlede genstandes optik lige konkrete og viser atter sammensmeltningen mellem kilde og udbredelse, mellem lokalt og globalt. Ting kan på denne måde materialisere steder som komplekse og vise os det fundamentalt grænseoverskridende ved klimaforandringerne.

Konklusion: Figurer på figurer på figurer ...

I de foregående afsnit har vi prøvet at skrive en udstilling om klimaforandringer frem gennem genstande for ad den vej at udforske, hvordan ting, herunder viden om klimaet og måder at håndtere det på, kommer til syne som figurer i antropologisk analyse. Den gennemgående præmis for analysen (og dermed ansamlingen og den udstilling, vi har skrevet frem) er, at perspektiv og ting hele tiden medproducerer hinanden, og at vi derfor må afvise tanken om, at forholdet mellem den, der ved, og det, der vides, kan forstås som en klassisk relation mellem subjekt og objekt. Der er snarere tale om en „intraobjektiv“ relation, hvor det „objektive“ ikke er en stabil ramme, der eksisterer forud for eller er ekstern i forhold til det, den rummer, men derimod en kontingent effekt af forbindelser til andre objekter (Holbraad & Pedersen 2009:389; Strathern 2002, 2004).

Det betyder, at vi ikke kan se på ting som repræsentationer af noget bagvedliggende, som det så er op til indsamleren eller analytikeren at nærme sig mere og mere gennem indsamling, refleksion og fortolkning. Dette udgangspunkt fører til, hvad vi ovenfor karakteriserede som en tragisk indsamlingspraksis, som aldrig kan indfri sine egne forventninger om at nå til et udtømmende og repræsentativt billede af et sted eller en tid. Derfor har vi i stedet stillet skarpt på figure-ring som den proces, der produktivt udnytter objekters iboende bevægelighed og ustabilitet, i stedet for som botanikeren Linné at anvise floraen pladser i et singularært og objektivt system. I denne artikels sammenhæng har vi specifikt stillet

spørgsmålet om, hvordan vandrelaterede klimaforandringer materialiserer sig i forskellige sammenhænge. Ved at se nærmere på en ansamling af genstande fra forskellige steder i verden har vi villet vise, at klimaforandringerne materialiserer sig som komplekse forbindelser i tid og rum, der sprænger rammerne for en enkel brug af kronologi som en given ekstern målestok til at ordne tiden og for en lige så enkel opfattelse af globussen som en naturlig flade, der kan ordne steder. Vandprøven fra indlandsisen materialiserede både et tidspunkt og et forløb. Den rummer en modsætning, fordi den både er frossen og flydende, som mærkedagene, der er mejslet ind i den indiske iskasse. Den københavnske politidragt konkretiserer forsøget på at inddæmme klimaforandringer i det politiske landskab og rummer samtidig skuffelsen over, at for lidt bliver gjort, og peger, som vanddunken gør det i Sahel, på det akutte behov for at håndtere vand på en forsvarelig måde.

Ved således at afprøve genstandenes udsagnskraft i forhold til klimaforandringernes steder og tider fremstår regioner og epoker som iboende komplekse og modsætningsfyldte, uden at dette bliver et resultat af slap analyse: Vi skal ikke først finde og i en udstilling siden afgøre, hvad der er den ene rette anvendelse af en museumsgenstand, men derimod vise, at den kan materialisere modsigelser og paradokser, alt efter hvilket enhedsaksiom den gøres til del af. Multiplicitet er med Helen Verrans ord rummet i objekterne (jf. Verran 2001:35). Hvis vi vender tilbage til den burkinske drikkedunk, kunne man hævde, at en klassisk etnografisk indsamling blot ville vise dunken som et materielt udtryk for livet i ørkenen på et bestemt tidspunkt. Hvis tid og sted indsættes som universelle enhedsaksiomer, der forstås som eksterne, ubevægelige og naturlige kriterier for strukturering af en indsamling, ville vanddunken hverken være mere eller mindre end en repræsentation af burkinsk ørkenliv på tidspunktet for dens anvendelse. Dette er tragisk og hviler på en opfattelse af analyse som „negativ“, i den forstand at støj fra urigtige tolkninger skal overdøves af et rigtigt og udtømmende resultat, der giver en enkeltobservation en (og kun én) sand plads i systemet. Vores pointe er her, at tingene netop er både mere og mindre end sig selv (Holbraad & Pedersen 2009:375), fordi de indgår i andre ting, og fordi andre ting indgår i dem, i og med at deres hele udsagnskraft afhænger af den forbindelse, de sættes ind i.

Det, vi har villet, er at bane vej for en „positiv“ analyse, der afblæser tanken om at finde frem til den rette (mængde) partikulære dele, der tilsammen giver et generelt hele. Ved at se observation og system, data og teori som fundamentalt bevægelige og dynamiske forhold kommer analyse til at producere komplekse objekter i stedet for at dekonstruere dem (Strathern 2002). Analyse består således ikke i at rede trådene ud eller bryde helheder ned i enkeltdele, indtil der kun er et fint kniplot sammenhængende mønster tilbage, men i at lade alle trev-

lerne figurere i billedet, således at muligheden for hele tiden at knytte nye forbindelser er bevaret. Analyse bliver i dette lys et spørgsmål om forskydning, om at ting, begreber og figurer kan bevæges rundt mellem hinanden, uden at nogen af delene står fast.

Spørgsmålet er så, hvor al denne dynamik efterlader det forhold mellem figur og grund, som vi indledningsvist hævdede var på spil i artiklen. Marilyn Strathern (2002), som figurerer som grå eminence på disse sider, har peget på, at vekselvirkningen mellem et fokus på figur og grund er med til at vise kompleksitet som et resultat af antropologisk analyse. I Stratherns optik kan figur og grund hele tiden skifte plads, netop fordi de medproducerer hinanden i den bevægelse, vi har beskrevet over de foregående sider, og som i øvrigt er mimet i artiklens bevægelse mellem at beskrive udstilling og tilgang. Denne bevægelse betyder, at disse afsnit er lige konkrete og i den forstand lige „tæt“ på det spørgsmål om klimaforandringernes materialisering, der er styrende for artiklen. Spørgsmålet er, om vi så overhovedet har brug for et begreb om grund, når nu den i en vis forstand kun kan komme til syne som endnu en figur. Vores forslag er her, at alt, hvad der ikke figureres, er uudgrundeligt.

Note

Mange tak til alle forskere, der deltager i indsamlingsprojektet: Astrid Andersen, Janne Bjerre Christensen, Mattias Borg, Kirsten Hastrup, Jonas Østergaard Nielsen, Mette Fog Olwig, Karsten Pærregaard, Laura Vang Rasmussen, Anette Reenberg, Maria Louise Bønnelykke Robertson, Cecilie Rubow, Frank Sejersen, Martin Skrydstrup, Astrid Stensrud og Christian Vium. Tak til ERC for finansiering af Waterworlds. Også tak til Gritt Nielsen, Brit Winthereik, redaktørerne og til de to anonyme læsere for fine og konstruktive forslag, som har givet anledning til frugtbare diskussioner og præciseringer.

Søgeord: analyseenheder, etnografika, figurering, kreativitet, museer, ting

Litteratur

- Brichet, Nathalia
2011 Awkward Relations and Universal Aspirations: Common Global Heritage in Ghana, *History and Anthropology* 22(2):149-68.
- Christensen, Janne Bjerre
2011 Klimapolitik: Rygter, røgslør og relationer på COP15. *Tidsskriftet Antropologi* 64: 71-88.
- Fabian, Johannes
1983 *Time and the Other*. New York: Columbia University Press.
- Handler, Richard & Eric Gable
1997 *The New History in an Old Museum: Creating the Past at Colonial Williamsburg*. Durham: Duke University Press.

- Hastrup, Frida
2011 Weathering the World. Recovery in the Wake of the Tsunami in a Tamil Fishing Village. Oxford: Berghahn Books.
- Hastrup, Frida & Cecilie Rubow
2011 I omegnen af COPenhagen. Tidsskriftet Antropologi 64: 61-9.
- Hastrup, Kirsten
1999 Viljen til viden. En humanistisk grundbog. København: Gyldendal.
- Holbraad, Martin & Morten Axel Pedersen
2009 Planet M. The Intense Abstraction of Marilyn Strathern. Anthropological Theory 9(4):371-94.
- Lévi-Strauss, Claude
1994 [1962] Den vilde tanke. København: Gyldendal.
- Macdonald, Sharon
2009 Reassembling Nuremberg, Reassembling Heritage. Journal of Cultural Economy 2(1-2):117-33.
- Nielsen, Gritt Bykærholm
2010 Student Figures in Friction. Ph.d.-afhandling indleveret ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Århus Universitet.
- Nielsen, Jonas Østergård
2009 Drought and Marriage: Exploring the Interconnection between Climate Variability and Social Change through a Livelihood Perspective. I: K. Hastrup (ed.): The Question of Resilience. Social Responses to Climate Change. København: Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.
- Reenberg, Annette
2009 Embedded Flexibility in Coupled Human-Environmental Systems in the Sahel: Talking about Resilience. I K. Hastrup (ed.): The Question of Resilience. Social Responses to Climate Change. København: Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.
- Strathern, Marilyn
2002 On Space and Depth. I: J. Law & A. Mol (eds.): Complexities. Social Studies of Knowledge Practices. Durham & London: Duke University Press.
2004 [1991] Partial Connections. Walnut Creek: Altamira Press.
- Tsing, Anna
2005 Friction. An Ethnography of Global Connections. New Jersey: Princeton University Press.
- Verran, Helen
2001 Science and an African Logic. Chicago: Chicago University Press. Den 25. maj 2011 holdt Michael Whyte sin afskedsforelæsning efter 39 år som ansat på Institut for Antropologi, Københavns Universitet.